

Лігоненко Лариса Олександрівна

д.е.н, професор, професор
кафедри бізнес-економіки та підприємництва
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5597-5487>

Ligonenko L.O.

D.Sc in Economics, Professor,
Professor of Business Economics
and Entrepreneurship Department,
SHEE «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman», Kyiv, Ukraine

Коваль Анжела Ігорівна

аспірантка
кафедри бізнес-економіки та підприємництва
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Київ, Україна

Koval A.I.

postgraduate student of Business Economics
and Entrepreneurship Department
SHEE «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman», Kyiv, Ukraine

**ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС МОДЕЛІ
ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

**BUSINESS MODEL TRANSFORMATION
OF THE ENTERPRISE UNDER THE
CONDITION OF CIRCULAR ECONOMY**

Анотація. Автори звернули увагу на те, як можна позбутися негативних наслідків лінійного виробничого циклу, змінивши фокус підприємств на циклічність виробництва та додавши один елемент в шаблон бізнес моделювання Олександра Остервальдера та Іва Пільє.

Ключові слова: лінійна економіка, циркулярна економіка, бізнес моделювання Олександра Остервальдера та Іва Пільє

Abstract. The authors pay attention to the question of how negative consequences of linear production can be eliminated by changing the focus of enterprise to the cyclical production and adding one element in the business model canvas of Alexander Osterwalder and Yves Pigneur.

Keywords: linear economy, circular economy, business model canva of Alexander Osterwalder and Yves Pigneur.

З кінця вісімнадцятого століття, з часів Промислової революції, переважаючою економічною моделлю була лінійна економіка [1]. За цією моделлю добувні компанії вибувають сировину, яка згодом переробляється на продукцію. Ця продукція продається покупцям, які використовувати її протягом певного часу залежно від виду продукту. Зрештою, коли корисні властивості продукти сповна використані, залишки утилізуються. Утилізована продукція прибуває на звалище, бо спалюється, переважно з невеликою кількістю спроб відновлення або зовсім ж і зовсім без них. В такій економіці саме сировина користується постійним попитом. Незважаючи на все нові і нові способи видобутку сировини, невідновлювальні ресурси неминуче вичерпають себе у цій економічній моделі. Згідно з останніми статистичними даними, людство зараз вимагає на 50 % більше, ніж планета в змозі регенерувати. Нестача сировини не єдиний наслідок такої лінійної виробничої парадигми. Негативний вплив на зовнішнє середовище є також суттєвим, а з ним і зміни клімату, знищення природного середовища та утворення шаленої кількості відходів. Запропонована модель кругової економіки, або ж економіки замкнутого циклу, може бути гідним рішенням деяких з цих наслідків.

Ефективність використання ресурсів стосується отримання максимальної віддачі від ресурсів, що вводяться у виробничу систему. Ефективність використання ресурсів роками була фокусом виробничих підприємств та лягла в основу таких філософій як Just in Time, Six Sigmas та Lean Production. Циркулярна економіка — це більше, ніж філософія виробництва. Це системна модель, в якій кожна частина товару розглядається як цінний ресурс, повторно використовуючи який, можна створити додану вартість. В циркулярній економіці ресурси циркулюють знову і знову. Термін служби продуктів, комплектуючих та матеріалів продовжується шляхом ремонту, повторного використання, переробки, завдяки чому ефективність використання ресурсів збільшується, а потреба в нових продуктах та сировині зменшується або в ідеалі усувається [1]. Бізнес моделі компаній мають бути спроектовані таким чином, щоб такій економіці відповідати.

Найбільш популярним шаблоном бізнес моделювання є модель створена швейцарським бізнес-теоретиком Олександром Остервальдом в кооперації з Івом Піньє, яка базується на дев'яти ключових елементах бізнесу [2]. Споживчий сегмент, ціннісні пропозиції, канали збуту, взаємовідносини з клієнтами, потоки надходження доходів, ключові ресурси, ключові

види діяльності, ключові партнери та структуру витрат варто переосмислити, ставлячи наступні запитання «Як можна перевикористати відходи?», «Чи можна створити додаткову цінність з перевикористаного продукту?», «Чи готові покупці платити за такий продукт?», «Як виробляти так, щоб відходів було менше?» і т.д.. Бізнес з самого початку або на стадії реінкарнації має бути налаштований на екологічне циклічне, а не лінійне виробництво.

Візьмемо до прикладу бізнес модель кав'ярні. Зазвичай використана кавова гуща йде в смітник, разом з пакетом від молока, кавовими стаканчиками та іншим сміттям. Хоча її, продумуючи бізнес з самого початку з точки зору циклічності, можна було використати в якості так званої вторинної сировини для скрабів для обличчя в косметичній індустрії або ж для виробництва інших товарів, диференціюючи таким чином бізнес. З використаної кавовою гущою в Україні вже роблять окуляри Ochis, використовують у садівництві та у якості барвника.

Нагальною є також проблема переробки пластику. В Німеччині вартість пластмасової пляшки вказується окремою строкою в чеку, адже покупець, споживши напій може згодом підійти до автомату здачі пляшок, здати пусту пляшку з пластику чи скла і отримати свої гроші назад. Пляшки з цих автоматів йдуть на переробку і у подальше виробництво нових пляшок. А український бренд Omnia виробляє сукні з пластику з дна океана, закупаючи перероблену тканину, вироблену з нейлонових ниток, в Китаї.

Виробникам одягу варто також орієнтуватись не на виробництві все більшої кількості одягу, а на виробництві одягу-трансформера, або створення нового одягу зі старих матеріалів. При цьому гарною маркетинговою ідеєю було б заохотити покупців здати старий одяг бренду і отримати додаткову знижку в магазині, а компанія таким чином могла б зекономити на сировині. До прикладу український бренд Ncuzip зі старих джинсів виробляє панамі і джинсові комбінезони-трансформери, які одночасно можна носити як жакет, сорочку, сукню, спідницю і навіть тренч.

У бізнес моделі Lock-In (або ж «Бритва і лезо») також присутній невиявлений потенціал циклічності. Модель вперше застосована в компанії відомого Джона Рокфеллера, Standard Oil. В кінці дев'ятнадцятого століття вона недорого продавала керосинові лампи, а до них продавала дороге масло, яке виробляла на своїх заводах. Але найбільш відомою моделлю стала за допомогою компанії Gillette. Центральна ідея шаблону бізнес-моделі — увійти в довіру до покупця, знизивши бар'єри для покупки базового продукту. Після цього клієнт потрапляє в залежність від продавця. Якщо ви купили верстат Gillette, то будете купувати і леза тієї ж фірми. Перехід на конкурента дуже дорогий. Циклічність тут може бути виявлена на зразок одягу, покупці можуть здавати використані леза, отримуючи знижку, а компанія може їх перероблювати і випускати нові зразки продукту.

Підводячи підсумки варто зауважити, що маючи негативні наслідки лінійного виробничого циклу, вичерпність ресурсів та суттєвий вплив на навколишнє середовище, підприємствам варто звертати увагу при бізнес моделюванні на те, як їх ресурси можуть використовуватись повторно, беручи до уваги можливість циклічного виробництва.

Література

1. Guldmann E. Best Practice Examples of Circular Business Models [Електронний ресурс] / Eva Guldmann. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/321764939_Best_Practice_Examples_of_Circular_Business_Models.

2. Раскопа Н. Бизнес-модель Остервальдера: разбираем шаблон на примере интернет-магазина [Електронний ресурс] / Наталиа Раскопа — Режим доступу до ресурсу: <https://promodo.ua/blog/biznes-model-ostervaldera-razbiraem-shablon-na-primere-internet-magazina.html#gref>.

References

1. Guldmann E. Best Practice Examples of Circular Business Models [Elektronnyi resurs] / Eva Guldmann. — 2017. — Rezhym dostupu do resursu: https://www.researchgate.net/publication/321764939_Best_Practice_Examples_of_Circular_Business_Models.

2. Raskopa N. Byznes-model Ostervaldera: razbyraem shablon na primere ynternet-mahazyna [Elektronnyi resurs] / Nataliia Raskopa — Rezhym dostupu do resursu: <https://promodo.ua/blog/biznes-model-ostervaldera-razbiraem-shablon-na-primere-internet-magazina.html#gref>.